

Staršiski list

2017/39

W Chróścicach je z
dobrej tradiciju, zo
pěstowarske džěči
k ptačemu kwasej
wobydlerjow Domu
Swjateho Jana w
Smječkach kaž tež
starownje w Chrósci-
cach ze svojim pro-
gramom w narodnych
drastach zwjesela.
Wobohaćeni a džakow-
ni drje su stari a chori
ludźo, ale tež džěči
wupjelnja rejowanje a
spěwanje za druhich z
hordosću a wjeselom.

wuhódanje slědow na str. 7:

1-zajac, 2-liška, 3-sorna

wudaće: nalěčo 2017/39
wudawaćel: Serbske šulske towarstwo z.t., Póstowe naměsto 2
02625 Budyšin
tel.: 03591 550216
faks: 03591 550220
info@sorbischer-schulverein.de
www.sorbischer-schulverein.de
zamołwitej redaktorce: Marja Jaworkowa/Monika Süßowa
tel.: 03591 550215
fota: SŠT, str. 1 (n.l.) pixabay
© 2017 Serbske šulske towarstwo z.t./Sorbischer Schulverein e.V.

Lubi starši, džědojo a wowki,

kóžde wóskowane jeiko je jónkrótné. Znajeće Wy symboliku, kotraž so za wšelakimi mustrami chowa?

Jako žórło swětła služi **slónco a połslónco**, kotrež so z jehličku na jeiko wóskujetej. Stej to znamjeni za bližace so nalěće a wotućace žiwjenje. Jara woblubowane su tež **płasty**, kotrež so ze šěsć třiróžkow hromadže stajeja. Wone zwobraznjeja pilnosť a njespróćniwość. Lute třiróžki za sobu mjenuja so **wjelče zuby**. Wone symbolizuja škit před złym, kotrež zdobom spožčeja móc. **Hałužka**, wóskowana z jehličku, woznamjenja strowotu. **Z třoch dypkow w třiróžku** nastanje cyrkwinski symbol Bóh Wótc, Bóh Syn a Duch Swjaty. Přidatnje woznamjenja wón jednotu mjez maćerju, nanom a džěscom. Druhdy so za to tež tři třiróžki (wjelče zuby) kombinuja.

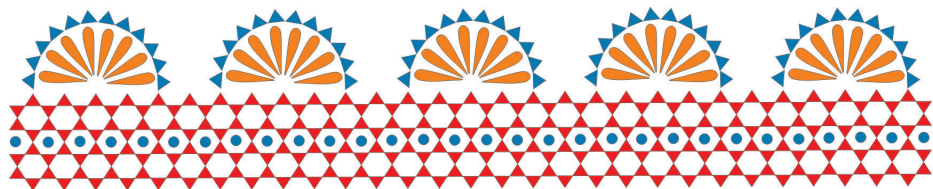
Přeju Wam žohnowane jutry

Waša

Ludmila Budarjowa

Ludmila Budarjowa

předsydka Serbskeho šulskeho towarstwa z.t.

Wobsah:

Jutrowne křižerstwo, farar Gerat Wornar	2
Nowolětki w muzeju a kicker w Kamjentnym domje, Witaj-pěstowarnja Malešecy	4
Woda a sněh, Serbska pěstowarnja „Chróšćan kołć“, Chróšćicy	6
Slědy zwěrjatow w sněze, Witaj-pěstowarnja „Pumpot“ Němcy	7
Što změnimy w póstnym času?, Serbska pěstowarnja „Dr. Jurij Młynk“ Ralbicy	8
Štó drje wěri do jutrowneho zajaca?, Witaj-pěstowarnja „Mato Rizo“ Žyłow	10

Jutrowne křižerstwo

farar Gerat Wornar

Před 150 lětami wopisa Michał Hórnik jako Budyski kapłan w Katolskim Posole z lěta 1866 serbske křižerstwo. Hižo wón měješe je za „wšeje česće hódne jako něšto stare a jako chwalby hódne same ze sebe“.

Za něšto stare tohodla, zo je starše hač pjećstowlětna němska reforma-cija. Tola hdy je so spočało, njehodži so z wěstosću rjec. Snadž ma něšto z ryčerskimi turněrami činić, kotrež do cyrkwinskih procesionow přeńdže-chu. Tola na próstwowych dnjach na konjach pola wobjěhać běše tež lóšo hač to pěši činić. Na to we Wotrowskej wosadze džensa hišće rańši próstwowy procesion wo Bože žohnowanje na polach a honach dopomina.

Za chwalby hódne měješe Michał Hórnik křižerstwo, dokelž je to jutrowny procesion. Widžiš, zo njesu křižerjo na čole procesiona cyrk-

winske chorhoje a za nimi křiž z bělej dobyčerskej stolu a postawu Zrowastanjeneho. Přetož Chrystus je hłowna přičina jutrowneho jěcha-nja a jěcharjo maja swoje mjeno po swjatym křižu, na kotrymž je Jězus Chrystus smjerć poćerpjewši wšo čłowjestwo wot hrěcha a wěčneje smjerće wumóžil. Tuž njesu žane jutry bjez wulkeho pjatka a žane zrowastanjenje Jězu Chrysta bjez

jeho zbóžnje smjerće na křižu. W křižu je spomóženje! Móžemy zrozumić, zo so Kulowscy němscy křižerjo radšo Kreuzreiter mjenuja město Osterreiter. Z tym zwuraznjeja runja serbskim křižerjam, zo su posoljo křescanskeje wěry a zo so křižerstwo bytostnje rozeznawa wot druhich jutrownych nałożkow wokoło jejkow a jutrownych zajacow, byrnjež tež tute swój hłubši zmysł měli.

Na wosebje dostojne wašnje runje we wulkim Kulowskim procesionje swjaty křiž česćuja. Boža martra, kotruž tež Boha mjenuja, njese so wosrjedź procesiona mjez přednim němskim a zadnim serbskim wot-

dželom. „Wyši šoŕta“ křiž njese a jemu poboku jěchataj kaž škitarjej dalšej křižerjej. Na dompuću mjez Šunowom a Sulšecami potom jedyn křižer wot předka započejo kóždemu porej swjaty křiž podawa k počesćenju z wokošenjom. Z tym so zwurazni, zo je kóždy jednotliwy křižer wosobinsce na nabožnym wobředźe křižerstwa wobdželeny.

Što sobu jěchacy křižerjo wosobinsce začuwaja a što jim swjata wěra woznamjenja, to wulka syła přihladowarjow a turistow lědma dopóznaje. A tola přičahuje jich něšto potajne, zo přijědu kóžde lěto znova do Serbow „křižerje hladać“.

Mała zahrodka
słowa a melodija: Jandytar Hajnk

1. Moja mała zahrodka
je mi swěrna přečelka.
Wšednje swojim lubuškam
čerstwu wodu přiliwam.

2. Rjane róže lubuju,
tuž sej chwalu zahrodku
Mać so potom wjeseli,
hdyž jej darju róžički.

3. Ha hdyž k jutram hotuje
so naš nan na jěchanje,
to najrjeńša róžička
pyši jeho konika.

Nowołětki w muzeju a kicker w Kamjentnym domje

Witaj-pěstowarnja „K wódnemu mužej” Malešecy

Z nachribjetnikom podachmy so z hortowymi džěćimi a wulkej skupinu w prózdninach do Budyšina. Wot Židowa přez 120 kamjetnych scho-dow stupachmy při Mikławšku nimo na Hród. W Serbskim muzeju nas knjcz Brycka powita a hižo běchmy w starych časach. Što tam wšitko słyšachmy a widžachmy! Stare graty za džěło na polu, stare chěžki, serbske drasty, instrumenty, jutrowne jejka a hišće wjele wjace. Našu ewangelsku serbsku narodnu drastu smy tež widželi. W žurli

smy mały koncert poskićili.

Potom rěkaše snědać, prjedy hač so pasli. Maćij Brycka měješe wšitko přihotowane. Wón nam zestawu čes-ta za nowołětki rozkładže a potom dósta kóždy čwak a džěći započachu formować. Z wulkej wušiknosću a ze zahoritosću naše džěći rjane figury nadžělachu. Nowołětki tyknjechmy do kachličkow k sušenju a mjeztym sebi hišće někotre wěcki wob-hladachmy. Hordži a nětko hłódni so rozžohnowachmy.

Po wobjedže džěše dale do Ka-mjentneho domu. Tam wočakowa-chu nas socialne sobudžělaćerki mło-džinskeho domu. A nětko móžachmy z cyle wulkim kickerom hrać a z nami

młodzi wukrajni hólcy ze Syriskeje. Woni nam pokazachu, kak so z kikkerom hraje a nam stólcy stajachu, zo bychmy dosć wulke byli. Druzy z našimi džěćimi molowachu a powědachu. Sobudžěłaćerki Kamjentneho domu so luboznje wo naše džěći starachu a přeco wjace młodostnych přichwata do domu, zo bychu swoju zabawu měli. Jako rěkaše, zrumować a so na puć k busej podać, to so nikomu njechaše.

„Móžemy zaso raz k wam přińć?“ To běše přenje prašenje našich džěći. A młodostni wotmołwichu „Ja, Yes und wie heißt bei euch auf Wiedersehen?“ „Božemje!“ „Dann božemje, kleine Freunde.“

Kachon - kašćikowy bubon

Jako spočatk januara knjeni Hörnigowa z pisanimaj drjewjanymaj kašćikomaj do skupinskeje stwy stupi, njemóžachu so džěći dodžiwać. Kubłarka sydny so na kašćik a z rukomaj wo njón placaše a přenje zwuki běchu słyšeć. Hnydom chcychu džěći so tež na „kašćikach“ wuspjtać a bubnować. „Što to je“, so Pauline prašeše. „To je kachon, španiske słowo za kašćik abo kistu. Kachon, tež kašćikowy bubon mjenowany,

je stary rytmusowy instrument a pochadźa z Peru. Bubnowanje měješe funkcije we wjele wobłukach žiwjenja a začuće zhromadnosće. A to chcemy z wami tež činić, dokelž wuwabi to wosebje wjeselo.“

Na kašćikach su tři ruce widzieć - čerwjenej nalěwo a naprawo a srjedu deleka módra ruka. Džěći chětre pytnychu, zo móžeš wysoke a niske tony hrać, mjelčo a wótre bubnować, za tym, hdže a kak z ruku abo woběmaj wo kašćik dyriš. Wjeselo džěći při pospytanju a wuproběrowanju běštej za nas najwjětši pohon, hudźbne kubłanje našich chowancow dale spěchować. Tak nazwučo-

wachmy za ptači kwas zhromadnejspěwaj. Džěci a my kubłarki běchmy jara napjeći, što starši a hosćo k tutomu bubnowanju na kachonje při programje praja. A tak hrajachmy kóždy dzeń na kachonje. Pěstowarscy a hortowi mali hudźbnicy so we wšelakich rytmach a k wšelakim spēwam hibachu a hrajachu.

Z pomocu tutoho instrumenta so džěci na džěčace wašnje z rytmusom a pohibom, ale tež z řeču a ze spēwom zeznajomnjeja. Njetrjebaš žane předznajomnosće, zo by móhl na kachonje hrać. Móžeš sebi swójske bubonowe rytmy wumyslić a tež k tomu spēwać.

Wjeselo na hudženju a hudźbne kmanosće džěci so wotkryja. Koncentracija, koordinacija, kreatiwna inteligenca, socialne zadźerženje so spēchuja. Zhromadne hudženje doma, w pěstowarni abo w šuli spēchuje skupinske wjazby. Džěčo wuknje wot druheho, wuknu na so słušać, sebi pomhać. Přez bubnowanje z rukomaj so hruba a drobna motorika spēchujetej. Džěci wuknu so k hudźbje hibać. Řěčny a pohibowanski centrum stej wusko zwjazanej. Spěwy a hudźbne powědančka spēchuja cyle připódlja řeč. Zažne hudźbne kubłanje je dožiwjenje ze wšěmi zmysłami.

kubłarki

Woda a sněh

Serb. pěstowarnja „Chróšćan kołć“

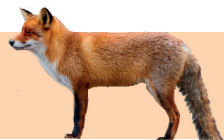
W zymje wobkedźbujemy najwšelakoriše fenomeny: sněženki, lodowe bibaski a zamjerznenje haty. Woda změní našu přirodu. Hdyž je wonka zyma, změní so woda na lód, wonka so sněži a hdyž wudychaš, nastanje mała mróčel před mjezwočom. Naše džěci běchu zadźiwani a chcychu rady z tutymi fenomenami přirody so zaběrać. Što so stanje, hdyž změšeš wodu ze sněhom? Ho-dži so wjace wody abo wjace sněha do škleńcy pjelnić? Při eksperimentowanju mějachu džěci wjele wjesela a nawuknychu tójšto noweho.

Jana Mejglowa

Slědy zwěrjatow w sněze

Witaj-pěstowarnja „Pumpot“ Němcy

Na jednym dopołdnu w januarje při minus 7 stopnjach smy so z hajnikom a přewodnikom na puć podali, zo bychmy za slědami zwěrjatow pytali. W nazymje su džěći pilnje žołdze a kastanije zběrali, kotrež smy na tutym dnu za picowanje sobu wzali. Tak smy so z wulkimi sanjemi a dobrej nadźiju, zo tež zwěrinu wuhladamy, na puć podali. Hižo ze wsy smy přenje slědy w sněze našli. Tute běchu wot sorny – wulke džěry w sněze, dokelž su tak jara za picu pytali. Smy dale běželi a wot daloka wulke stadło sornow widželi. Haj, takje mnóstwa sornow

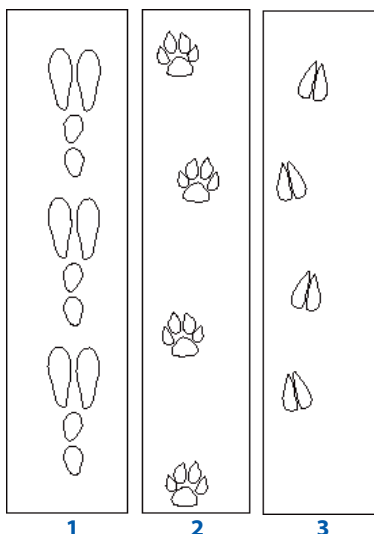

tež jenož w zymje widžiš. Jara ćežko bě za nas, cyle mjelčo dale hić, zo njebychmy džiwinu wustróžili. Wo-srjedź pola smy potom kastanije a žołdze wusypali a so na wróćopuć podali. Ale při tym smy hišće něšto wosebite namakali. Mjenujcy schow liški, lišču jamu. Tuta wuwabi našu cyłu wćipnosť. Widžachmy tu slědy liški a samo slědy zajaca. Sorny pak nas wot daloka słyšachu a smalachu skakajo přez polo.

Běše to jara rjane, zajimawe dopołdnu z hajnikom knezom Šoftu a jeho přichodnym nanom, pomocnikom. Džěći samo dny po tym- hišće za slědami w zahrodze pytachu a je potom w pěstowarni w knize přirunowachu.

kubłarki

Komu słušeja tute slědy?
Namakaj zwěrjata w lišće!

1

2

3

Što změnimy w póstnym času?

Serbska pěstowarnja „Dr. Jurij Młynk“ Ralbicy

Kónc februara knježeše w našej pěstowarni čile žiwjenje. Swjećachmy póstnicy a camprowachmy spěwajo po wsy. Po hejsowanju, rejowanju a harowanju skónči so popjelnu srjedu tutón rozwołny čas a započá so póstny čas. Zhromadnje z džěćimi smy na tutej srjedze stwu zrumowali a pisane šlebjerdki a girlandy, balonki a paslenki zrumowali. Po tym sydnjechmy so do kruha wokoło swěčki. To chcemy nětko zaso husćišo činić, zo bychmy sej powědali a při tym tež něšto noweho zhonili.

Z pisanych šlebjerdkow póstniskeje dekoracije nalěpichmy

jako symbol křiž. Tuta zaběra wolóži džěćom, so z póstnym časom rozžohnować.

Póstny čas chcemy wužić, zo bychmy so polěpšili. Přemyslowachmy, na čo chcemy wosebje džića a što sej předewzać? Chcemy sej mjez sobu pomhać, dušni być a so měrnje hromadže hrajkać. Druhim chcemy wjeselo wobradžeć, n. př. z paslenku zawjeselić. W pěstowarni nochcemy chłóšćić. Tohodla smy słódkosće, kotrež smy nacamprowali, do wulkeho měška składowali a zrumowali.

Předšulska skupina rozsudži so za zhromadny póstniski wopor. Hrajkanski džen na pjatkach, na kotrymž móže kóžde džěćo swójsku hrajku sobu přinjesć, chcemy hinak wužić. Město hrajkanja chcemy bibliske

stawizny słyšeć, paslić, křižowy puć hić. Snadź wudaja so w běhu šěsć ty-dženjow hišće nowe ideje.

Dale přemyslowachmy, što bychmy dobrego činić móhli. Namjety džěči rěkachu: druhim pomhać, ze sotrami a bratrami džělič, druge džěči sobu hrajkać dać. Nastajichmy sej krute prawidła.

•Chcemy pomoc přinjesć wšëm,

kotřiž su w nuzu a zrudni.

•Chcemy měř přinjesć tam, hdžež so zadžěraja.

•Chcemy lubość přinjesć wšitkim, kotřiž su samotni.

•Chcemy tym nadźiju darić, kotřiž su zadwělowani.

•Chcemy wěru wšitkim přinjesć, kotřiž njemóža wěrić.

Zo bychmy džěćom dołhosć póst-neho časa lóšo zwobraznili, zhoto-wichmy zhromadnje plakat z nje-bjom a łuku. Póstne dny so přez stopy předstaja. Nětko móža džěči kóždy dzeń jednu stopu wumolo-wać. Njedzele so hinak woznamje-nja. Na kóncu puća steji cyrkej jako symbol za zrowastaće a jako kónc póstneho časa.

Michaela Nukowa a Tereza Wajdllichec

Štó drje wěri do jutrowneho zajaca?

Witaj-pěstowarnja „Mato Rizo“ Žyłow

Chcu tola twjerdzić – wšitke dźěci wěra do jutrowneho zajaca. Hdyž dźěci wobkedźbujú a słyšu, kak so woni rozmołwjeja, sym sej toho tež wěsta. Widža dźěci na polu zajaca, wołaja: „Tam je jutrowny zajac“. Často su tež plyšowe zajacy dźěćace pleńčatka.

Ale w zwisku z jutrownym zajacom steji tež, zo dóstanu dźěci pisane jejka a słódkosće do hněžka schowane. Zo jutrowny zajac w nocy na jutrońčku skradžu přez zahrody chodži a něšto chowa, haj z tutym naložkom su wjele wotrostli, kotřiž su nětko starši. Tež za dźěci džensnišeho časa je naložk hišće žiwy. Tola druhy słyšu starši znapřećiwić: nažimy naše dźěci, hdyž jim prajimy: To je jutrowny zajac přinjesl? Njedyrbjeli

jim to rozkłasć, zjebamy naše dźěci z tym? Abo bjerjemy jim iluzije, hdyž prajimy: Jutrowny zajac njedawa? „Dźěćaca wěra do fantastiskich postavow je přewšo dobra za kognitiwne wuwice“, praji psychologowka Jacqueline Woolley z uniwersity Austin w Texasu, kotraž lěta dołho na tutym polu slědzi. „To pobudža fantaziju a da dźěćom móžnosće wuspytać, kotrež w realnym swěće

Helena je w matrownym ty-dženju pola džěda a wowki na wopyće. Džěd je nowy puklot za nukle natwarił. Cyle napjata hlada Helena do puklota a přestapjena so džěda praša. „Ale džědo, hdže ha ma tón zajac swoje jejka?“

njeeksistuja.“ (žórło: „Die Welt“ 29.03.12) Štóz přiwšëm jako starši

dwěluje, je z tym derje poradženy, hakle tema narěčeć, hdyž so džěčo wot samo za tym praša. Často stawa so to hakle w šulskej starobje a dwěle na wěrnosći tuteje figury rosće. Při direktnych prašenjach abo džěšćowskich dwělach měło so wobeńć, džěčo wo napřećiwnym přeswědčić, dokelž móhło to dowěru zranić. Mamy móžnosć, so najprjedy prašeć, što drje džěčo same wěri. Tu měli potom wuslědźić, hač je so přez powědanja druhich znjeměrnilo abo hač ma same hižo chutne dwěle. Zrozumi so wot samo, zo so potom po charakteru a mentalisce džěsća sensibelnje na prašenja džěsća wotmołwa. Dokelž móže być, zo snano pře zahe wěru rubimy, džěčo zrudne je a džěl džěčaceje fantazije so zhubi.

Jako běch džěčo, sym tež do jutrowneho zajaca a rumpodicha wěriła. Při čimž prjedy wuslědźich, zo njemóže jutrowneho zajaca dawać. Pola rumpodicha je so wěra dlěje dźeržala. Jako wědźach, zo so dary wot někoho druhého wobstaraja, njejsym so zjebana čuła. Bě to dopóznaće, kotřež sym sej za sebje zdźeržala. Džensa wěm, zo njeje so z tutym spóznaćom jenož jutrowny zajac wot mje rozžohnował, ale tež wažny džěl mojeho džěčatstwa.

Tak kaž ja, tak přińdu wjele džěći

sami na to, zo njemóže jutrowneho zajaca dawać a to woni přeco njepraja. Druhdzy zdźerža sej swoje potajnstwo za sebje, zo by na přikład mały bratr hišće trochu w fantaziji jutrowneho zajaca wostać móhl.

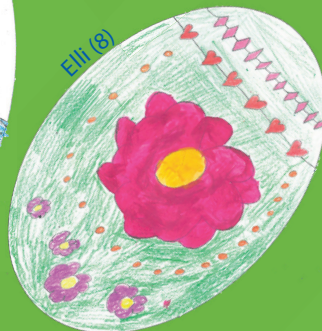

Wy jako starši budžeće prawje jednać a namakaće prawe wotmołwy. Wotwisuje zawěsće tež wot toho, kak sće sami z tutym nałożkom wotrostli a kajke nazhonjenja sće hromadźili. Jedne pak je wěste: wěra do jutrowneho zajaca eksistuje hižo lěta dołho a tuta wěra budže so hišće chwilu dźeržeć. Dokelž wěra a fantazija stej za kuzłapołne džěčatstwo rjany wobstatk a daja dosć městna za sonjenje.

Njeměła so wěra pak wjace zdźeržeć móc, budu so wulke a małe džěći dale na jutry wjeselić. Małe překwapjenki wobradžeja stajnje wjeselo.

Mila Zachariasowa

Najrjeńše jutrowne jejka z Němcow a Malešec!

Štó namaka hněžko? - Wer findet das Nest?
Nakřižuj a wumoluj! - Kreuze an und male aus!

